

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ**

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРІВ, БУХГАЛТЕРІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ
ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН»**

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ XIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

м. Харків, 24 жовтня 2025 р.

**Дніпро
"Середняк Т.К"
2025**

УДК 316.05

Л 93

*Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету
залізничного транспорту (протокол № 10 від 20.10.2025 р.)*

Головні редактори:

Андрущенко В. П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Панченко С. В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, в. о. ректора Українського державного університету залізничного транспорту

Редакційна колегія:

Абашинік В. О. – д-р. філос. наук, професор

Вельш Вольфганг - габілітований доктор філософії, професор

Каграманян А. О. – канд. техн. наук, доцент

Панченко В. В. – д-р. техн. наук, доцент

Євсєєва О. О. – д-р. економ. наук, доцент

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. 24 жовтня 2025 р. / відп. за випуск І. В. Толстов. – Дніпро: Середняк Т.К, 2025 – 238 с.

ISBN 978-617-8807-07-8

© Авторський колектив, 2025.

6. Lodge D. The Art of Fiction. New York: Penguin Books, 1994. 256 p.
7. Mikos L. The Experience of Suspense: Between Fear and Pleasure. *Suspense: conceptualizations, theoretical analyses, and empirical explorations*. New York: Routledge, 1996. P. 84–108.

ЗАГРІЙЧУК І. Д., д-р філос. наук, професор,
Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна

ЯКІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ ЯК ОСНОВА ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В усі часи важливим фактором успішного розвитку суспільства була узгодженість дій індивідів, які його складають. Адже будь-яка спільнота успішно розвивається, коли дія кожного окремого громадянина вливається нехай навіть скромним потічком у загальну справу. Власне на цьому ґрунті і виникла політика, як діяльність з узгодження інтересів вільних громадян в античному суспільстві. Як не дивно, але термін, який сьогодні вживають для позначення цивілізаційного рівня розвитку, а саме «демократія», отримав своє право на існування в суспільстві, більша частина якого взагалі не мала ніяких прав. Це була так звана рабовласницька демократія, влада народу, де народом, демосом були виключно рабовласники. Саме вони спільно здійснювали управління своїми колективними справами в рамках полісу, міста-держави, звідки і з'явився на світ термін «політика» як діяльність з регулювання відносин у рамках усього полісу.

З того часу, як виникла політика, доводилося так чи інакше вирішувати протиріччя, якими насичене суспільство. Це не дивно, оскільки протиріччя, як відомо, є джерелом розвитку. А вони бувають різними, у тому числі антагоністичними. Саме через них часто виникали і виникають конфлікти і війни. У давній історії конфлікти і війни були фактично неминучі. Але вже у XX столітті, не дивлячись на те, що воно спричинило дві світові війни, рівних яким за втратами в історії ще не було, з'явилася можливість мирного розвитку. І можливо саме ці війни, а скоріше за все так воно і є, посприяли тому, що відбулося переосмислення історії відносин між людьми в державі та між державами. Німецький філософ і соціолог Ю. Габермас розробив і сформулював концепцію комунікативної дії, основним змістом якої є ідея про можливість і необхідність мирного розвитку суспільства і цивілізації

взагалі на основі комунікації, обговорення проблем і ухвалення на основі обговорення рішень, які влаштують усіх учасників.

Теорія комунікації зіграла неабияку роль у формуванні політичної культури в Європі, завдяки чому континент проіснував близько 80 років без війни. Можливо, це не дуже і радує сьогодні, адже війна йде, війна жорстока. Але погодьтесь, що 20 років мирного, відносно мирного, інтервалу між першою і другою світовими війнами і 80 років миру для нашого покоління — це неабияке досягнення.

Тим не менш, сьогодні ми знаходимось у стані війни. Скрутні часи, проте говорити про теорію комунікації та імплементацію її принципів у реальне життя варто. Навіть якщо теоретичні принципи не спрацювали, якщо вони не допомогли відвернути війну, то принаймні, на нашу думку, вони можуть прояснити її причини. І очевидно, що слід почати аналіз не з міжнародної комунікації, а комунікації всередині суспільства.

Оскільки будь-яке суспільство складається не з теоретиків, а індивідів різних професій, які в умовах демократії формують владу через вибори, то важливо знати, які погляди побутують серед пересічних громадян, яких у кожному суспільстві більшість. Так, наприклад, на запитання, що таке суспільство, часто можна почути, що це сукупність індивідів. Але з таким визначенням під поняття «суспільство» підпадає будь-яка юрба. Очевидно, що бути сукупністю, ще не означає визначитися як суспільство.

Уже сам термін «суспільство» вказує на те, що це сукупність, яка організована на загальних началах, спільних інтересах, що вона є спільнотою. А будь-яка органічна спільнота побудована на загальних, спільних принципах, базових засадах. Загальні принципи реалізують через право. Останнє виражено в конституції і законах, які їй не суперечать. У демократичних суспільствах конституції проголошують рівність усіх громадян перед законом. Власне, принцип рівності і є чи має бути основою відносин між громадянами всередині суспільства. Саме такий принцип лежить в основі теорії комунікативної дії. Точніше, принцип рівності в концепції комунікації означає, що всі мають рівне право брати участь в обговоренні громадських справ, мають бути вислухані і на основі раціональних аргументів ухвалити рішення, які влаштують усіх.

Питання, отже, полягає не в тому, чи правильною є теорія комунікації, а в тому, чи дотримуються в суспільстві основних законів, які проголошені Конституцією. Виявляється, що порушення принципу рівності є порушенням справедливості, яка в суспільстві встановлена нормами моралі та права.

Як це виглядає в реальному житті? Найбільш лапідарно і навіть вульгарно це звучить у виразі: своїм усе — чужим закон. Іншими словами, ідеться про те, що закони в державі не працюють, суспільство практично не будує на загальних принципах, ці принципи порушують, а отже, суспільство не відповідає своєму поняттю. І чим більше суспільство втрачає свою спільну основу, тим більше ознак його ерозії та розкладання. У такому разі воно все більше уподібнюється юрбі, сукупності індивідів, які відчують усе менше зв'язків, усе менше спільного між собою. У громадян виникає байдужість до суспільства, до подібних собі, руйнується почуття відповідальності за спільну справу. Індивіди атомізуються. У суспільстві нарастає напруга та відчуження.

Хочу з вами поділитись одним спостереженням. Доводилося не раз у спілкуванні з європейцями переконуватися, що часто окремих громадян України не лише не поступається іноземцю, а і переважає його в рівні освіти, ставленні до роботи, але живуть вони у своїх країнах на порядок краще, якісніше, заможніше, ніж ми в себе дома. Відповідь одна. Вони зуміли організувати своє життя на засадах, які ми проголосили, але до кінця не втілили. У європейських демократичних країнах закони працюють хоч і не ідеально, але вони забезпечують реалізацію громадянами сучасного принципу справедливості. Зневажливого ставлення до закону там немає, а отже, він виконуваний.

Тож ми виходимо не лише на усвідомлення ролі закону в налагодженні відносин між громадянами, на комунікацію між ними, але і ролі норм і правил моралі, яка є дійсною основою справжньої комунікації.

Суть порушення правил комунікації полягає в тому, що в реальних відносинах хтось у суспільстві має більше прав, може нехтувати загальним законом, ігнорувати загальноприйняті норми, а комусь, як кажуть, зась. Щоб зберегти свої привілеї, владна верхівка згортає справжню комунікацію в суспільстві, усе більше спирається на легітимне право держави застосовувати силу, замість того, щоб вести діалог із суспільством, комунікувати з ним. Так непомітно, поступово формуються автократичні, диктаторські, а потім і тоталітарні режими. Демократичний принцип зміни влади на початках не ігнорований, але він чим далі, тим все більше перетворюється на бутафорський. Із часом, якщо розвиток продовжується в цьому ключі, то його й зовсім відмінюють. Правда, сьогодні демократична аура у світі настільки потужна, що частіше за все вибори, принаймні, центральних органів влади відбуваються, і навіть диктаторські режими від

них не відмовляються. Але, як ми бачимо, вибори проходять формально, у результаті яких влада не міняється.

Оскільки на засадах демократії комунікації не відбувається, а напруга в суспільстві зростає, то недемократична держава шукає нові важелі гуртування суспільства. В усі часи вдавалися до формування образу зовнішнього ворога і починалась агресивна війна, яку у внутрішній політиці подавали як захист від ворогів. Демократичні держави зазвичай війну не розпочинають. Ідеться, звичайно ж про сучасні держави. У минулому було дещо по-іншому.

Отже, коли ми говоримо про якісну комунікацію, комунікацію, не спотворену несправедливим тиском на громадян із боку держави, то йдеться про збереження в суспільстві загального права, яке гарантує свободу слова, вільне волевиявлення, вільний розвиток суспільства і кожного його члена. Саме така організація суспільного життя забезпечена комунікацією між громадянами та громадянами і державою. За відсутності такої комунікації реальністю стають конфлікти, війни, гальмування розвитку, а часто і крах держав, які нехтують принципами, що викладені в теорії комунікативної дії Ю. Габермаса. Відновлення демократичної комунікації в суспільстві веде до сталого розвитку і процвітання суспільства та його членів.

***ЗІНЧИНА О. Б.**, канд. соц. наук, доцент
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
м. Харків, Україна*

АЛГОРИТМІЧНІ УПЕРЕДЖЕННЯ І ЦИФРОВА НЕРІВНІСТЬ

У сучасному світі штучний інтелект (ШІ) став не просто інструментом, а архітектором нової соціальної реальності. Його алгоритми непомітно, але впевнено впроваджено в усі сфери нашого життя: від визначення кредитного рейтингу та добору кандидатів на роботу до ухвалення судових рішень. Проте за фасадом ефективності та інноваційності приховується серйозна проблема – алгоритмічні упередження. Вони виникають тоді, коли ШІ відтворює і підсилює соціальну нерівність, що існує в нашому суспільстві. Це явище, яке можна розглядати як один із проявів цифрової нерівності, загрожує майбутньому справедливому та інклюзивному суспільству.